

ANLAMAK, HAREKETE GEÇMEK, DEĞİŞTİRMEK İÇİN

MARKSİST FİKİR

SAYI 2- MAYIS 2023 İKİ AYLIK GENÇLİK DERGİSİ

Uluslararası Gençlik Hareketleri

Atilla Aliyev - s3

Antik Yunan' da Bilmek ve Yönetmek

Koray Duranlı - s8

Bulvarlardan Komüne Giden Yol

Ayça Yılmaz - s11

Psikanalizi Anlamak: Eleştirel Bir Bakış

Can Derdiyok - s13

Sanat ve Propaganda; Kitle Kültürü Çağında Politik İmge

Rahman Yetim - s15

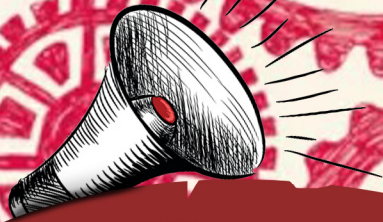
Doğanın Talanı ve "Biz" Yalanı

Barış Babaoğlu - s18

"Neler Çekmiş Halkım Türküler Şahit"

Kağan Çağlar - s21

**DÜNYAYI ANLAMAK YETMEZ,
ONU DEĞİŞTİRMEK GEREKİR
-KARL MARX**

ENKAZ DÜZENİNE

KARŞI BİRLEŞELİM

ULUSLARARASI GENÇLİK HAREKETLERİ

Atilla Aliyev

Toplumu incelerken her ne kadar bütünsel bir kavram çatısına işaret edilse de toplum diye yekpare bir yapı yoktur. Toplumsal sınıflar, gruplar, kastlar ve kimlikler toplum dediğimiz çatıyı oluşturur. Toplumdaki tüm farklılıklara ve toplumun mevcut heterojen karakterine rağmen toplumun tarihsel motorunu hareket ettiren şey sınıfsal çelişkilerdir. Çatı altındaki tüm sınıflar ve gruplar ana iki sınıfın oluşturduğu alternatifler çerçevesinde hareket ederler. Son çözümlemede, bireyler ve gruplar arasındaki ilişkileri şekillendiren içine doğdukları toplumsal dokulardır.

“Gençlik”, bir sınıf olmaktan öte, toplumsal kesittir. Kendi

içinde farklı sınıfsal karakterleri barındırıp belirli bir yaş grubunu ifade eder. Fakat, her ne kadar başlı başına bir sınıf olma özelliğinden yoksun olsa da, sınıfsal çatışmaların oluşturduğu ve biçimlendirdiği alanın dışında yer alması mümkün değildir. Kapitalizmin periodik olarak yaşamaya müptela olduğu kriz dönemleri toplumun çoğunluğunu oluşturan işçi sınıfında olduğu gibi, çoğunluğu emekçi ailelerin çocukları olan liseli ve üniversitelilerde de toplumsal öfkenin artmasına neden oluyor. Genç proleterleşme, işsizler ordusuna eklenen üniversite mezunları olguları kendini kitlesele şekilde ortaya koyuyor. Marx’ın dediği gibi, “*bir bütün olarak toplum iki büyük düşman kamp,*

doğrudan karşı karşıya gelen iki büyük sınıf, burjuvazi ve proleterya arasında gittikçe daha fazla bölünüyor”. Kapitalizmin inişe geçtiği ve tarihsel olarak ilerici niteliğinin kaybedildiği zamanlarda, ideolojik bombardımanlarla kendi hegemonyasını devam ettirmeye çabaladığı gözlemlenebilir. Kapitalizm kendisini tehdit etmeyen gençlik ister. Bu yüzden, gençlerin maruz kaldığı alanlara ideolojik saldırılar gerçekleştirilir. Bilimsel çalışmalar, aile kuramı, millet, din, ırk, mutluluk, erdem ve başka akla gelebilecek tüm alanlar kapitalist hegemonyayı yeniden üretmek için birer amaca dönüşür. Fakat, kriz dönemlerinde yükselen işçi örgütlenmeleri ve eylemleri

gençliği kendi etki çerçevesinden uzakta tutmaz. Kapitalizmin ideolojik saldırılarına karşı bolca mücadele olanağı vardır. Mesela, kapitalizmin gençlik üzerindeki bilinç kaydırmalarına karşı Marksist Fikir Toplulukları bu mücadelenin en önemli örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Kapitalist egemen yapı, yükselen gençlik hareketlerine karşı yüzeysel bakıldığında zıt gibi görünen iki

cepheden saldırı gerçekleştirir: Milliyetçilik ve bireycilik. İkisinin de temel karakteri bölünmüş ve parçalı bir düzen algısı sunarak bütünsel bakışı engellemek. Gençlik hareketlerinin proleter enternasyonalizm çizgisinde olması sermayeye en büyük tehditlerden birini oluşturur. Ne yazık ki sermayenin oluşturduğu bu karşı-devrimci cephe, her ne kadar bulanık olsa da kendini komünist ve “sol”da konumlandıran oluşumlarda da gözlemlenmektedir. Bu yazımda, uluslararası gençlik hareketlerini değerlendirmeye çalışacağım.

1968 ÖĞRENCİ HAREKETLERİ

“Yalnızca iki dünya devrimi olmuştur: ilki 1848, ikincisi ise 1968’de. İkisi de birer tarihsel yenilgiydi ama ikisi de dünyayı dönüştürdü.” der Wallerstein. Ne kadar eksik bir tanımlama olsa da, 1968’in önemini göstermesi

açısından örnek verilebilecek bir alıntıdır. 1968 hareketlerinin üzerinden 54 yıl geçmektedir. Fakat hala, 68’in ruhu gençlik ve işçi sınıfı üzerindeki motivasyonları sağlamakta, 68’den alınan dersler günümüz mücadele çizgisine ilham olmaktadır. 1968’den alınması gereken birçok politik ders vardır. Bunları aydınlatmadan, “neden başarısız oldu” sorusuna cevap vermek olanaksızdır.

1968 Fransa’sına gelmeden önce, 50’lerin sonu ve 60’ların ilk döneminde özellikle ABD’de Vietnam Savaşı karşıtı gençlik hareketleri artış göstermekte, sistem karşıtı eylemlerde artış gözlenmekte ve hippicilik gibi kendini anti-kapitalist olarak sunan yeni akımlar ortaya çıkmaktadır. Genellikle orta sınıf hareketi adlandırabileceğimiz bu “sistem karşıtı” eylemler 1968 Mayıs’ında Fransa’da zirveye ulaştı. Birkaç aydır Nanterre Üniversitesi’nde polis ve öğrenciler arasında çatışmalar, hükümetle gençler arasında gerilimler yaşanıyordu. Bunlardan en önemlisi, 22 Mart 1968’de, bazı solcu öğrencilerin tutuklanmasının ardından yaşandı. Tutuklanan öğrencilerin yoldaşları amfide toplantı düzenlediler ve ardından Üniversite Konsey odasını işgal etmeye karar verdiler. Ajitasyon çerçevesini genişlendirmek ve daha ileri taşımak için 22 Mart Hareketi (M22) kuruldu. Birkaç yüz kişiyle başlatılan isyan dalgası 1 hafta sonra binleri buldu. Üniversite duvarları “Profesörler: hem siz hem de kültürünüz ihtiyarlamış”, “Yaşamamıza izin verin”, “Rüyalarınızı gerçeklik olarak kabul edin” sloganları ve afişleriyle kaplanmıştı. 2 Mayıs günü, Üniversite’nin dekanı Pierre Grappin, Üniversite’nin kapatılmasına karar verdi. Üniversite’nin kapatılmasını protesto etmek için Sorbonne Üniversitesi’nin bahçesinde toplandı. Final dönemi olduğundan toplantıya sadece 300 kişi katılabildi. Toplantı sonrası miting çağrısı yapıldı. Üniversite

yetkilileri, sağcı grupların olayı provoke etmek amacıyla saldırı düzenleyeceği iddalarını bahane ederek polisi içeri aldılar. Yapılan görüşmelerin ardından, kadın ve erkeklerin ayrı-ayrı ve 25 kişilik gruplar halinde çıkmasına izin verdi. Kadın öğrencilerin dışarı bırakılmasına rağmen, ilk erkek grubu çıkar çıkmaz polis gözaltı araçlarına bindirildi. İlk polis minibüsü St Michel Bulvarı’na ilerlerken önleri öfkeli öğrenci kalabalığı tarafından kesildi. Polis göz yaşartıcı gaz kullandı ve insanlar gazın etkisiyle dağılmaya başladı. Öğrenciler, gözaltı araçlarını durdurmak için tekrar bir araya gelerek araçların önlerini kesmeye başladı. Etraftaki liselerden, üniversitelerden, cafe ve kitapçılardan binlerce genç sokaklara akmaya başladı. Polis her defasında göz yaşartıcı gaz ve biber gazı kullanmasına rağmen, gaz etkisiyle dağılmaya başlayan kitle tekrar bir araya geliyordu. Hükümet ve hükümet yanlısı medya her defasında “küçük marjinal gruplar”ı hedef gösterse de, toplumsal öfke küçük üniversite çevresiyle sınırlı kalmayarak liselere, fabrikalara ve işyerlerini de kaplamıştı. Eylem komiteleri ve Öğretmen Sendikası’nın düzenlediği ve çok sayıda liseli, öğrenci, genç işçi, öğretmenleri kapsayan bir grup 6 Mayıs günü Denfert-Rocherou bölgesinde toplandı. Yaklaşık 20.000 kişiyi kapsayan gruba polis coplarla müdahale etmeye başladı. Toplanan grup yerdeki taşlarla ve metal çubuklarla polise karşılık vermeye başladı ve polisi geri çekilmeye zorladı. Eylemler gittikçe Parisin her yerine yayılmaya başlıyordu. Genellikle Fransa’nın ulusal marşı olan La Marseillaise’in duyulduğu Zafer Taki’nda artık Enternasyonal marşı yankılanıyordu. Hükümet 10 Mayıs’ta Nanterre’i tekrar açtığını duyuyarak bir hoşgörü ve iyi niyet gösterisi yapmak istedi. Öğrenciler kampüse geldiklerinde CRS (Fransız Çevik Kuvveti) hala okuldaydı. Cuma akşamı Seine

Nehri'nin Sol Kıyısı'nda büyük bir kalabalık toplandı. Nehrin diğer tarafına yürüyüş planlansa da tüm köprüler CRS tarafından tutulduğu için kalabalık Latin Mahallesi'ne doğru geçti. Sokaklarda eylemciler barikatlar kurmaya başladı. Gece yarısı, üç öğrenci ve üç öğretmenin oluşturduğu bir delegasyon Sorbonne rektörüyle görüştü. Delegasyon şu 3 taleple gelmişti: polis mahalleden geri çekilsin, Sorbonne Üniversitesi yeniden açılsın ve tutuklular serbest bırakılsın. Fakat rektör Sorbonne'un açılacağı sözünü verirken 3 Mayıs'ta tutuklanan öğrencilere dair bir söz vermedi. Sabaha karşı saat 2:15 sularında, polis eylemcilere saldırıya başladı. Çok şiddetli çatışma yaşandı ve iki tarafta da yüzlerce kişi yaralandı. Ardından, itiraz dalgası Fransa'nın neredeyse tüm bölgelerine yayıldı ve kitle gösterileri ve eylemler yapıldı: üniversiteler işgal edildi, meydanlar eylemcilerle dolmaya başladı. 13 Mayıs günü Sendikalar bir günlük grev ve protesto gösterisi çağırısında bulundular. 1 milyondan fazla insan Paris'e doğru yürüyüşe geçti ve CRS uzakta durarak sadece izlemek zorunda kaldı. Hükümet geri adım atmıştı. Başbakan tutukluların serbest bırakılacağını ve Sorbonne'un açılacağını duyurdu. Sendikalar "normal" düzene geçildiği için memnundu. Fakat öğrenciler ve işçiler bu kadar ileri gitmişken sendikaların ve bürokrasinin gericiliğine kapılıp geri durmak istemiyorlardı. Yeniden açılan Sorbonne Üniversitesi, öğrenciler tarafından işgal edildi ve "Kurucu Meclis" kuruldu. Pek çok işçi bir günlük grevle tatmin olmadıklarını ifade ediyorlardı. Ayın 16'sında 16 50 fabrika işgal edilmiş ve 17 Mayıs günü 200.000 işçi greve çıkmıştı. 18 Mayıs günü 2 milyonu bulan grevci sayısı beş gün içinde 10 milyona ulaştı.

Artık kitlesel eylemler Fransada olağan hal almıştı. Genel grevlerle neredeyse tüm hayat durmuştu. Fransa ulusal burjuvazisi ve devleti

büyük tehlikeyle karşı karşıyaydı. Muazzam boyutlara ulaşan isyan dalgası gençliği ve işçi sınıfını kapitalist egemenliğe karşı birleştirmişti. Sınıf mücadelesinin geriye çekildiği ve burjuva ideolojik hegemonyasının toplumu ihtiva ettiği gericilik dönemlerine nazaran sadece birkaç hafta içerisinde işçi sınıfının bilinci geçen on yıllardakinden daha fazla ileriye sıçramıştı. Gençliğin coşkusunu ve hırsını işçi sınıfının örgütlü gücüne kattığı ve kapitalizmin ölümle yüz yüze geldiği anlar yaşanıyordu. Yaşanan isyan dalgaları tek ülkede sınırlı kalmayarak dünyanın dört bir yanını sarmıştı. 68 dönemi Türkiye ve diğer ülkelerin gençliğini ve işçi sınıfı mücadelesini önemli derecede etkilemiştir. Fakat, o dönemin tarihsel faktörleri Türkiye'de olduğu gibi Fransa'daki isyanın kapitalizmi tarihin tozlu sayfalarına gömmesine engel oldu. Stalinist KPlar (Komintern'e üye olan Komünist Partiler) ve sendikalar işçilerin iktidarı hedefleyen bilincini ve taleplerini geriletmeye çalışarak karşı-devrimci bir tavır aldılar.

FRANSA 68'İNE STALİNİZMİN İHANETLERİ

Bazı Stalinistler 1968'e gelindiğinde SSCB'de destalinizasyon sürecinin tamamlandığını ve "reformist" anlayışın hakim olduğunu iddia edebilir. Ancak, Marksistler toplumsal olguyu incelerken ona üretim araçları ve maddi ilişkiler üzerinden bakarlar. Stalin döneminde işçi sınıfının devlet aygıtından ayrıştırılarak bürokratik sınıfın egemen olması, Stalin öldükten sonra da değişmedi. SSCB'nin devlet kapitalizmi her ne kadar destalinizasyon adlandırılrsa da kendinden sonraki döneme kendi mirasını bıraktı. Yani, Stalinizm Stalin'in hayattayken teorize ettiği anlayışlar ve

uyguladığı eylemlerle sınırlı bir olgu değildir. Stalinizmin egemen olduğu KPlar dünya devrimi perspektifini bir kenara bırakarak Moskova'nın emir kulu aracı olarak faaliyet gösteriyorlardı. Anavatan SSCB söylemi Komünist Partilerin ve sendikaların SSCB'nin diplomatik ilişkilerini başlıca hedef olarak yansıttığından stalinizm dünya işçi sınıfına ihanet etmekle meşguldu.

Daha eylemler şiddetli hal almadan önce, 26 Nisan'da FKP (Fransa Komünist Partisi) merkez komite üyesi Pierre Juquin, Nanterre'de bir toplantı düzenledi ve "Ajitatörler işçi çocuklarının sınavları geçmesini engelliyorlar" dedi. FKP'nin merkez organı l'Humanité'de Komünist Parti'nin 2 numaralı adamı Georges Marchais ise "Bu sahte devrimcilerin maskeleri enerjik bir biçimde düşürülmelidir çünkü olar objektif olarak Gaullist iktidara ve büyük kapitalist tekellere hizmet ediyorlar" diye yazıyordu. FKP ve parti kontrolündeki sendika "patronların ve işçileri bakanlığının maaşa bağladığı solcu provatatörlere karşı" lanetlemeler okusa da özellikle genç işçilerin başlattığı grev dalgasını kabul etmek zorunda kaldı. Öğrencilerin ve işçilerin hızla ireli doğru sıçrayan bilinci ve talepleri karşısında FKP ve sendikalar gerici rol tutunmakla yetiniyorlardı. Hükümetin artan eylemler sonucunda çökmekte olduğu dönemde tekrar seçim çağırısı yapıldı. Sol Demokrat ve Sosyalist Federasyonu'nun başkanı François Mitterand bir basın toplantısı düzenleyerek Cumhurbaşkanlığı adaylığını açıkladı. Öğleden sonra Waldeck-Rochet, Fransız Komünist Partisi'nin Genel Sekreteri, "Komünist katılımı" bir hükümet kurulması önerisini yaptı: resmi KP için sosyal demokratların durumdan tek başlarına faydalanmalarını önlemek önemliydi. Bir gün sonra, 29 Mayıs'ta, CGT (Genel Emek Konfederasyonu) düzenlediği büyük eylemde "halk hükümeti" çağırısı yaptı. İşçiler seçimlere

güvenmiyorlardı: grevi sürdürmek, kapitalist egemenliği devrimle yıkmak istiyorlardı. Fakat, KP ve onun başını çektiği bazı "sol örgütler", işe dönüş çağırısı yapıyorlardı. Burjuva egemen düzenin kendine gelmesine çabalarken kendi karşı-devrimci tavırlarını "işe dönelim ki seçimler gerçekleştirilip işçi sınıfının zaferi tamamlansın" diyerek meşrulaştırmaya çalışıyorlardı. Fakat seçimlerin sonucunda, sağ tarihsel bir zafer kazandı. De Gaulle'yi ve burjuvaziye tarihe gömmek an meselesiydi. Fakat, liderlik öncülük etme potansiyelinden uzaktı. Onlar bürokrasinin çıkarlarını korumakla meşgulken, işçilerin iktidara yerleşme momentini sadece izleyerek yetinmiyorlar, üstelik onları geri çekmeye çalışıyorlardı. The Economist, 1968 Haziran'ında şöyle yazıyordu: "De Gaulle, devletin dimdik ayakta olduğunu ilan ettiğinde Komünistler neredeyse rahatlamış görünüyorlardı."

Fransa işçi sınıfı burjuvaziye yerle bir edip iktidara yerleşemese de, öğrencilerin ve işçi sınıfının bu birlikte mücadelesi dünya proleteryası ve marksistler için bir ders niteliği taşımakta ve onlara mücadelenin genişletilmesi için ilham vermektedir. Stalinizmin dünya devrimine ihanetleri 1968 Fransa örneğinde

bir daha kendini göstermektedir. İşçilerin devrimine öncülük edecek bir mekanizmanın olmayışı, Fransa 68'ni başarısızlıkla sonuçlandırdı diyebiliriz.

İRAN HALK AYAKLANMASI VE ÖĞRENCİ HAREKETLERİ

Karl Mannheim'in dediği gibi, büyük tarihsel değişim dönemleri mevcut siyasi iktidarların politikaları ve dünya görüşleri ile ilişki kuramayan siyasi nesillere tanıklık etmektedir. Nitekim İran İslam Devrimi de kendi çizgisiyle bağdaşamayan genç kuşağı beraberinde getirdi. Devrim sonrası doğan genç kuşak baskı, sömürü ve zülme gözlerini açtı. Kapitalist molla rejimi iktidara geldiği andan işçilere, gençlere, kadınlara ve ezilen halklara hayatı zehir etmiştir. Toplumsal eşitsizlikler gittikçe derinleşirken, toplumun baskı gören ve sömürülen

kesiminde iktidara karşı öfke günden güne artmaya devam etmiştir. 2009 ve 2019'da rejime karşı kitlesel protestolar boy gösterirken, rejim devlet terörüne sığınarak protestoları bastırmayı başarmıştır. En son 2019'da 1500 kişinin ölümüyle sonuçlanan protestolar pandemi ve diğer sebepler sonucunda son bulmuştu. Kapitalist molla rejiminin halk üzerinde rıza üretmesi artık olanaksız olduğundan, her hangi bir olay rejime karşı toplumsal öfkeyi fitillemeye hazır durumdaydı. Akrabalarını ziyaret etmek için Sakız kentinden ailesiyle birlikte Tahran'a giden 22 yaşındaki Mehsa (Zhina) Emimi'nin, 13 Eylül Salı günü ahlak polisi tarafından şiddete maruz kalması ve hastaneye kaldırılmasının ardından ölmesi, halktaki öfkeden oluşan alev topunun ateşini yakan olay oldu. Başörtüsünden saçı görüldüğü için işkenceye maruz kalan Mahsa Amini, gençlerin ve kadınların ağırlıklı olduğu protestoların başlamasına neden oldu. Ayaklanan halk "Diktatöre Ölüm" sloganlarıyla kapitalist molla rejiminin devrilmesini talep ediyordu. Genellikle Tahran ve Sakız'da gerçekleşen protestolar hızlı şekilde ülkenin dört bir yanına yayıldı. Milliyetçi tavırların yaygın olduğu Kuzey Azerbaycan bölgesinde, "Azerbaycan Ayakta Kürdistan'ın Yanında" sloganları seslendirildi. Bu, ortak düşmanın molla rejimi olmasının belirtilmesi açısından önemli bir gelişmeydi. Birkaç hafta sonra, sokaklardaki eylemler üniversite kampüslerine yayıldı. Tahran'da, Tebriz'de, Meşhed'de ve diğer bölgelerde öğrenciler "İslam Devleti İstemiyoruz" sloganlarıyla yürüyüş gerçekleştirdiler. Rejimin militar ve paramilitar kuvvetleri öğrencilere saldırı gerçekleştirdiler, yüzlerce öğrenci tutuklandı. Öğrenciler genel boykot çağırısı yaptıktan sonra yaklaşık 100 üniversite boykota katıldı. 79 sonrası, ilk kez liseliler de protestolara katıldılar. Özellikle 16 yaşındaki Asra Panihi ve Nika'nın Besic güçleri tarafından işkenceyle öldürülmesinden sonra, liselede kadın ve erkek öğrenciler birlikte eylemler gerçekleştirdiler. Kadın öğrenciler başörtülerini çıkararak müdürlere kafa tutuyorlar.

Gençlerin ve kadınların çekirdeğini oluşturduğu bu protestoların başarıya ulaşmasının tek yolu örgütlü işçi sınıfı mücadelesiyle birleşerek rejimin ekonomik kaburgasını kırmaktan geçiyor. Geçtiğimiz günlerde birçok sektörde işçiler greve çıkmaya başladılar. İran'ın Güneyinde bulunan Abadan şehrinde akaryakıt tankeri sürücülere, Hafttepe şeker kompleksinin işçileri, Gadir Neyriz Fars çelik işçileri, Maşahr boru üretim fabrikasının işçileri, İran gaz sektörünün devi, Güney Pars Gaz kompleksinin resmi çalışanları ve birçok iş yerlerindeki işçiler ülke çapında greve başladılar.

İranda halk ayaklanmasına dayanışma göstermek için Kanada'da, Avrupa'nın birçok kentinde eylemler gerçekleştirildi. Türkiyede de İstanbul'da, Ankarada ve İzmirde dayanışma eylemleri gerçekleştirildi.

Özellikle ODTÜ'deki İranlı öğrenciler şu ana kadar kampüste 3 eylem gerçekleştirdiler. Türkler, Kürtler, Farslar ve Azeri öğrenciler hep birlikte "Diktatöre ölüm" sloganları seslendirdiler. Azerbaycanlı öğrenciler de, ayaklanan İran halkına selam göndererek kendi dövizleriyle eylemlere katıldılar.

Kaynakça:

<https://tr.internationalism.org/book/export/html/34>

<https://marksist.net/TRH/Mayis%2068%20-Fransanın%20Devrim%20Ayi.htm>

<https://www.iranintl.com/en/202210176125>

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780080970868321742>

ANTİK YUNAN'DA BİLMEK VE YÖNETMEK

Koray Duranlı

Platon ve Aristoteles gibi Antik Yunan filozofları, kendi zamanlarından daha çok Skolastisizm Avrupasında daha çok ses getirdiler. Peki bunun sebepleri neydi? Değindikleri doğru noktalar ve yanlış analizleri nelerdi? Bu yazımızda bunu açıklamaya çalışacağız. Antik Yunan toplumunda felsefi düşüncenin sınıfsız toplumlardan daha fazla ilerlemesinin başlıca sebeplerinden bir tanesi Antik Yunan toplumunda var olan sınıfların üst tabakalarında doğmuş olmanın bir getirisiyle felsefe yapanların hayatlarını geçindirmek gibi bir kaygı taşımamaları, boş zamanın ortaya çıkışı ve bu zamanı düşünmeye ve yorumlamaya harcamalarıdır. Demokritos, Herakleitos, Protagoras, Platon ve Aristo gibi diğer filozoflar da başta varlığını nereden ve nasıl ortaya çıktığı

sorusuyla ilgilenmişler, sonradan bilginin, ahlakın ve politikanın kaynaklarını da kendilerine göre yorumlamışlardır.

İNSAN HER ŞEYİN ÖLÇÜSÜDÜR: RÖLATİVİST BİLGİ TEORİSİ

Sofistler Okulu bilginin kişiden kişiye göre değiştiğini, doğru bilginin asla genel geçer olamayacağını savunan bir grup filozoftu. Bu filozoflar, bölge bölge dolaşır kalburüstü sınıfın temsilcilerine temel pozitif bilimler ve özellikle retorik hakkındaki bilgilerini yüksek meblağlar karşılığında aktarmayı meslek edinmişlerdi. Bağlı oldukları

bir ana akım müfredat yoktu. Her öğretmen kendi bilgi ve yorumlamalarını karşı tarafa aktarmakta muktediri. Bu okulun içinden öne çıkan filozoflardan biri olan Protagoras bu ifadeyi "Tanrılar Üzerine" isimli söylevinde dile getirmişti. Doğru bilginin asla tek olmadığını savunan bu grubun içerisinde farklı bir fikirle nihilizmin antik temsilcisi haline gelen Gorgias, hiçbir şeyin aslında var olmadığını, var olsa bile bunu bilemeyeceğimizi, bilsek bile hiç kimseye aktaramayacağımızı söyleyecek kadar ileri de gitmişti.

SOFİZME KARŞI SOKRATİK DİYALOG

Bu felsefi akıma karşı olanlar arasında dikkat çeken en önemli isimlerden bir tanesi hiç şüphesiz

ki Sokrates'tir. Sokrates bilginin yalnızca hatırlatılması gerektiğini söylüyordu. Bunun yöntemi olarak da ironik diyalog ve diyalektiği kullanan Sokrates, karşısındakini sorularıyla yönlendirerek cevapları kendilerinin vermesini sağlıyordu. Kendisinden önceki dönemin Pre-Socratic, kendisinden sonraki dönemin de Post-Socratic olarak adlandırılmasına sebep olacak kadar etkili olan Sokrates, kendisinden sonraki çağının ikinci en büyük felsefecisi ve Aydınlanma Avrupası'nın da en büyük etkileyicisi olan Platon'un da hocasıydı.

ANTİK YUNAN DÖNEMİNDEKİ BOZUK DEMOKRASİ

Antik Yunan demokrasisi, akademinin demokrasi tarihinde uygulanan ilk demokratik sistem olarak anlatılır. Bu anlatının kaynağında kararların çoğunluğun kararına dayanarak alınması olsa da günümüz demokrasilerine benzeyen tek yönünün yalnızca bu oluşuyla çok bir şey de sunmuyor. Kararların alınışında etkili merciler yalnızca üst sınıfa mensup, elinde yeterli derecede zenginlik bulunduran, köle ve kadın olmayan insanlardı. İşte Sokrates böyle bir demokraside idam cezasına çarptırılmıştı.

POST-SOCRATIC DÖNEM ARİSTOKRATI: PLATON

Antik Yunan demokratik sisteminde idam edilen hocasından farklı olarak Platon bu yönetim anlayışına karşı amansız bir savaş vermişti. İnsanın içinde bulunacağı "ideal" toplum ve devlet yapısının sınıflı olması gerektiğini savunan Platon, en üstte "filozof kralların" onların altında asker ve soyluların, onların

altında özgür vatandaşların ve onların da altında kölelerin olması gerektiğini söyler. Varlık konusunda da yalnızca yönetici sınıf olarak addettiği filozofların gerçeğe ulaşabileceklerini söylemekten çekinmeyen Platon, bu konuyu "İdealar Dünyası" iddiasıyla destekler. Bu iddia hakkında bilinen en yaygın anlatı ise Mağara Alegorisi anlatısıdır. Bu anlatıda doğumlarından itibaren hareket edemeyecek şekilde bağlı ve bir mağara duvarına bakan dört kişi vardır ve bu kişilerin gördükleri tek şey arkalarındaki ışık kaynağı sayesinde o ışık kaynağı üzerinde oynatılan kuklaların gölgeleridir. Bir gün bu dört kişiden bir tanesi çözülür, çevresine baktığında gerçek ışığı, onların üzerinde oynatılan kuklaları, ve dünyaları bildikleri yerin yalnızca bir mağara olduğunu, dışarıda daha büyük bir dünyanın varlığını görür. Bunu diğer bağlı arkadaşlarına anlattığında ise arkadaşları onu delirmekle suçlarlar. Bu anlatıda görülebilecek teori ise şeylerin dünyadaki görüntülerinin yalnızca birer yansıma olduğunu, gerçeği yansıtmadığını, şeylerin en gerçek ve en mükemmel hallerinin ise yalnızca felsefi düşünceyle ulaşılabilir bir İdealar Dünyası'nda olabileceği ve gerçeği gören filozofun ise diğerlerinden üstün bir konuma ulaşması sebebiyle o insanların üzerinde bir tahakküm kurması için meşruiyet kazanabileceğidir. Anlattığı bu sınıflı toplum kesinlikle "olması gereken, doğru, erdemli ve meşrudur" Platon'a göre. Bu monarşik-aristokrasi, kesinlikle adalet, bilgelik, cesaret ve ölçülük erdemlerini tek başına içeren tek yönetim şeklidir. Platon'un daha aşağı sistemler olarak ifade ettiği timokrazi, oligarşi, demokrasi ve despotizm ise her aşamada bir erdemin kaybı anlamına gelir. Askeri bir cuntanın yönetimi ele aldığı timokratik iktidarda bilgelik erdemi yitirilir. Oligarşik yönetime indirgenildiğinde cesaret erdemi ortadan kalkar. Demokratik yönetim ölçülülüğü,

erdemlilikteki en son basamak olan despotizm ise adaleti kaybederek tamamen insanlıktan ve ideallikten uzak bir sistem olacaktır. Bu sınıflara ayrılmış toplum övgüsü kesinlikle tesadüf değil aksine Platon'un sınıfsal konumundan ileri geliyor. Her sınıfın üyesi kendi perspektifinden dünyayı yorumlar. "Filozoflar kral ya da krallar filozof olmalıdır." düşüncesi de buradan kaynak buluyor. Platon'a göre Yönetici filozofların kanında Tanrı İkor'una benzer bir altın tozu, askerlerin kanında gümüş tozu, hayatını ancak geçindirebilecek kadar kazanarak emeğini ücret karşılığı satan "özgür" sade vatandaşın kanında ise demir tozu bulunuyordu. Artan üretim yükünün çok büyük bir kısmını sırtlayan köleler ise bu sınıflandırma içerisinde konumlandırılmıyordu çünkü onlar yalnızca sahiplerinin mülkiyetiydi. Her sınıfın üyesi kendi sınıfında kalmalı ve yaşamını orada sürdürüp o konumda ölmeliydi. Sınıfların üyesi arasında evlilik veya birleşme kesinlikle kabul edilemezdi. Bir kölenin evladı da yaşamı boyunca köle olmalıydı. Toplumun düzeni ancak bu şekilde sağlanabilir diyen Platon, üretimin bütün sorumluluğunu köle sınıfının üzerine doğuştan gelen bir görev olarak yüklerken, üretimde oluşan artı değer birikiminin üst sınıfların elinde toplanmasını da o sınıfın doğası ve olması gerekeni olarak yorumluyor. Düzen ve statüko olduğu gibi devam etmelidir, sınıfsal konumunu koruyacak olan birçok Platon için bu hayati bir önem arz eder. Sömürü düzeninin meşrulaştığı, değişimin her türlüüne bozulma olarak bakılan bu anlatının geçerliliği ise idealist varlık fikirlerinden ileri geliyor. Varlığın idealist anlatısı boşa düşürülürse kaynak olduğu politik sistemin hiçbir dayanağı kalmayacaktır.

İDEALİZMİN POLİTİK DAYANAĞI VE ÇÜRÜTÜLMESİ

İdealizm, temel olarak şeylerin varoluşunun düşünceden maddeye doğru olduğunu, "ben düşündüğüm için onlar var" şiarını temel alan, ruhun, ideanın varlığını maddenin önüne koyan, ideayı ölümsüz kılarken somut olanı onun karşısında zayıf kılan, maddeyi yalnızca bir yansımaya indirgeyerek gerçeğin yalnızca düşüncede var olabileceğini savunan, şeylerin var olma nedenlerini onların yalnızca soyut kavramlarla açıklanabilen bir dünyada karşılık bulmasıyla temellenen, bu yüzden nesnellik taşımaktan

uzak olan bir varlık anlayışı. Mistik öğelerle de desteklendiğinde daha da güçlenerek iktidar sınıfların elinde kullanışlı bir silah haline gelen idealizmin nesnel bir tahlille yıkılması da aynı oranda kolay. Yöneticilerin Tanrı tarafından bahşedilen yeteneklerle donandığı, kanlarında var olan kutsiyetle bu görevi sırtlanabilecekleri, yaradılışlarından ileri gelen üstünlükleriyle altlarında kalan yığınların tepesinde oluşlarına meşruiyet kazandırmaları da hem kendileri hem yönettikleri tabakalartarafından kabullenilmesi kolay söylemler. Fakat hayata baktığımızda, egemenlerin egemenliklerinin kaynağının mistik veya tanrısal değil, tamamen sınıfsal ve ekonomik olduğunu görüyoruz. Platon'un Devlet'inde de bu

geçerliydi. Site yöneticisi olan filozoflar, herhangi bir şekilde üretim sürecine dahil olmazlar, köleler tarafından üretilen artı değerden nemalanırlar ve en yüksek erdemlilik seviyesi olan "iyiyi" ararlardı. Kendilerinin İdealar Dünyası'na erişebilmelerinden, oradaki gerçeği bilebilmelerinden ileri gelen bir üstünlükleri söz konusuydu. Tanrı Demiourgos'un ruhunun bir parçası onların ruhuna zuhur etmişti. En azından onlar kendilerini bu şekilde meşrulaştırıyorlardı. İdealist fikirlerin boşa düşüşü de tam burada gerçekleşiyor. Hayatta maddi bir karşılık bulamayan söylemler, yığınlar eskisi gibi yönetilmek istemediklerinde egemenlerin elinden uçup giderler

BULVARLARDAN KOMÜNE GİDEN YOL

Ayça Yılmaz

"71 gün özgür yaşadım, artık ölüm umurumda değil!"

Estetiğin ve güzelliğin başkenti, "ışıklar şehri" Paris... Dikkatli bakılırsa Komünü, tarihe ilham olan nice devrimci anı, mücadeleyi ve özgürlük uğruna akan kanı görmek mümkün Paris sokaklarında. Geçmişin izlerini tüm canlılığıyla görmek için bakışları Père Lachaise Mezarlığı'na çevirmek yeterli. Komünarların kanlı haftanın sonunda kurşuna dizildiği "Komünarlar Duvarı (Mur des Fédérés)" tüm gerçekliğiyle karşımızda durmaktadır. Bu yazıda pek çok farklı açıdan okunan Paris Komünü kent mekânı üzerinden okunmaya ve anlaşılmaya çalışılacaktır.

1848

Paris Komünü'ne dair bir yazının 1848 Devrimi ile başlatılması yerinde olur. Öğrencilerin ve orta sınıfın Şubat 1848 tarihinde düzenlediği cumhuriyetçi protestolara polisin müdahale etmesiyle birlikte şehirli yoksul halk, kitleler halinde harekete geçti ve monarşi yıkıldı. Avrupa 1845 yılından beri derin bir ekonomik krizin içindeydi. Milyonlarca insan işsiz kalmıştı ve sefalet içinde yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktaydılar. Sosyal reform talepleriyle zanaatkarlar, emekçiler ve küçük tüccarlar ayaklanmıştı. Ne yazık ki, güç burjuva liberallerin eline geçince karşı devrim hamlesi gecikmedi. "Kanlı 23-26 Haziran döneminde General Cavaignac'ın kuvvetleri, barikat barikat çarpışarak şehrin doğusundaki kenar mahallere girip direnişi ezdiler.¹" 1848'in aralık ayında yapılan başkanlık seçimlerini Napolyon'un yeğeni Louis Bonaparte kazandı. Üç yıl sonra ise askeri bir darbeye diktatörlük iktidarı kurdu. 1852'de İkinci İmparatorluğu ilan ederek III. Napolyon unvanını aldı.

HAUSSMANN

Siyasi olarak ayakta kalabilmek için Napolyon bir yandan muhalif siyasal hareketleri geniş çaplı

olarak bastırmaya girişmiştir. Diğer yandan ise 1848 krizinin getirdiği, atıl durumda olan artı sermaye ve atıl iş gücü için hem ülke içinde hem de ülke dışında çözüm yolları bulmaya çalışmaktadır: Çok geniş çaplı altyapı inşaatları, Avrupa'nın dört bir yanına yayılan demiryolu inşaatları, Süveyş Kanalı gibi projelerin desteklenmesi, liman inşaatları, bataklıkların kurutulması... Fakat tüm bunların arasında atıl sermayenin ve işsizliğin söğrulmesi için en önemli çözüm yolu Paris'in kentsel altyapısının düzenlenmesinden geçmekteydi. Bu yüzden 1853 yılında Bonaparte, Georges-Eugène Haussmann'ı bayındırlık işlerinin başına geçmesi için Paris'e getirdi.

Haussmann'ın ütopyacı modeliyle Paris toptan bir şekilde değiştiriliyordu. Devasa bir ölçekte şehir yeniden inşa ediliyordu. "Mimar Hittorf yeni bir bulvar için yaptığı planı kendisine gösterdiğinde Haussmann planı mimarın yüzüne fırlatarak ona şöyle demişti: 'Bu genişlik yetmez... genişliği 40 metre almışsın, bense 120 metre istiyorum.'²" Tarihte barikatların kurularak şehrin savunma ağını oluşturan sokaklar, caddeler süslü, vitrinlerle dolu, koca bulvarlara dönüştürülmekteydi. Paris'in yeniden inşası yöneten sınıf için toplumsal istikrarın sağlanmasının temel bir aracı haline gelmişti. Gelecekte yaşanabilecek bir halk ayaklanmasına, barikatlara karşı, modern kentin simgesi haline gelen bu bulvarlar askeri birliklerin hızla hareket edebileceği geniş koridorlar yaratmaktadır.

Bu dönüşüm kentte yaşayanları da dönüştürmüştür. Yepyeni bir kent imajı, şehir yaşantısı ve şehirli personası yaratılmıştır. Kentin asıl sakinleri olan emekçi, yoksul kesim ise kent merkezindeki yaşam alanlarından çıkartılmış ve şehir merkezine uzak yeni alanlara taşınmaya zorlanmıştır. Kente olan aidiyetlerinde ciddi bir sarsılma söz konusudur. Halk kayıp duygusuyla baş başa bırakılmıştır. Kent merkezi tam da yeni kent imajına uygun olarak burjuvalaştırılmıştır. Paris'in doğusunda işçi banliyöleri oluşurken batısı lüks ve şatafatlı burjuva yaşamına ayrılmıştır. Komün dünlerinde batı yarısındaki direniş bu nedenle daha zayıftı. Asıl direniş işçi mahallerinin bulunduğu doğu yarısında

¹ Faulkner, Neil. *Marksist Dünya Tarihi Neandertallerden Neoliberallere*. İstanbul: Yordam Kitap, 2014, s.192.

² Harvey, David. *Asi Şehirler Şehir Hakkından Kentsel Devrime Doğru*. İstanbul: Metis Yayıncılık, 2013, s.48.

güçlenmekte ve sertleşmekteydi.

Tarihi kent meydanının yıkımı, aşırıya kaçan kamulaştırma faaliyetleri ve kent merkezinden uzağa itilen emekçi, yoksul halkın durumu ortaya yeni bir kavram çıkarmıştır; Haussmannlaştırma. Engels "Konut Sorunu" adlı çalışmasında bu kavramı şu şekilde ifade etmektedir: "Gerçekte, burjuvazi barınma sorununu kendi usulüne göre yalnız bir çözüme yöntemine sahiptir -yani onu öyle bir şekilde çözer ki çözüm süreklilik olarak sorunu yeniden üretir. Bu yöntem 'Haussmann' denir.³"

Aslında Haussmann'ın yaptığı tam olarak "artı sermayenin nereye harcanacağı sorusuna, borçlanmayla finanse edilen Keynesyen bir kentsel altyapı yenileme sistemi kurarak yanıt vermekten ibarettir." Sistem 1868 yılına gelinceye kadar gayet iyi işledi fakat 1868 yılında kentsel dönüşümün dayandığı finans sistemi ve krediler çöktü. Haussmann'ın yetkileri elinden alındı ve Fransa Bismarck Almanyası'na savaş açarak yenildi. Yeni bir Ulusal Meclis oluşturmak için seçim yapıldı ve aşırı tutucu bir monarşist olan Adolphe Thiers ulusal hükümetin başına geçti.

PARİS KOMÜNÜ

18 Mart 1871'de Thiers'e bağlı askeri birlikler Montmartre'deki Ulusal Muhafızlara ait topları ele geçirmek üzere harekete geçti. Fakat Paris halkı bu saldırıyı geri püskürtmüştür ve Paris Komünü doğmuştur. "Komün, kısmen Haussmann'ın yerle bir ettiği şehir hayatına duyulan özlemden (1848 devriminin gölgeleri) ve Haussmann'ın faaliyetleri nedeniyle mülksüzleşen grupların şehri geri alma arzusundan yoğrulmuştu."

Modernliği/kapitalizmi temsil eden bulvarların karşısında bulvarların, kaldırımların taşlarını söküp barikatlar inşa eden gerçek Paris halkı duruyordu. Sokaklar, meydanlar gerçek sahiplerine kavuşmuştu. Paris halkı iktidar tarafından dayatılan mekâna karşı çıkıp harekete geçmiş ve onu dönüştürmeye başlamıştı.

Tarih boyunca meydanlar kentlerin önemli simgeleri olmuştur. Mimari olarak önemli olmasının yanı sıra toplumsal olaylara şahit olması açısından da çok önemli bir yere sahiptir meydanlar. Meydanlara sahip olanlar şehirlere de sahip olurlar.

Komün sırasında meydanlar da çeşitli dönüşümlerden geçmiştir. Bunlardan biri Vendôme Meydanı'dır. "Napoleon'un 1809 Savaşı sonrasında ele geçirilmiş toplarla yaptırdığı, şovenizmin ve halkların kışkırtılmasının simgesi olan Vendôme Meydanı Zafer Sütunu Komün'ün aldığı kararla yıkılmıştır.⁴" Bir diğer önemli meydan ise Concorde Meydanı'dır. Burası Fransa'nın en büyük ikinci, Paris'in ise en büyük meydanıdır. Fransız Devrimi sonrasında pek çok idam bu meydana gerçekleştirilmiştir. Komün sırasında barikatların kurulduğu, önemli bir direniş noktası olmuştur.

152 yıl geçmesine rağmen Paris Komünü günümüze ışık tutmaya devam etmektedir. Paris burjuva hayallerle yıkılıp yeniden inşa edilirken içerisinde aynı anda sınıf mücadelesini de şekillendirmiştir. Bugün hala Fransa başta olmak üzere dünyanın pek çok yerindeki eylemlerde (Nuit Debout, Sarı Yelekliler vb.) Paris Komünü'nün izlerini görmek mümkün. Sokaklarda, duvar yazılarında, pankartlarda ve en önemlisi de sınıf mücadelesinin kalbinde...

³ Engels, Friedrich. *Konut Sorunu*, İstanbul: Yordam Kitap, 2020.

⁴ Marx, Karl. *Fransa'da İç Savaş*. İstanbul: Yordam Kitap, 2016, s.19.

PSİKANALİZİ ANLAMAK: ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Can Derdiyok

Kuşkusuz psikanaliz günümüzde ve geçen yüzyılda en çok konuşulan başlıklardan biridir. Bunca konuşulan psikanaliz başlığını ilginç kılan noktalardan biri de onun çok farklı şekillerde ve bağlamlarda ele alınması, bambaşka alanlarla ilişki kurmasıdır. Ancak belirtmek gerekir ki psikanaliz üzerine yazılıp çizilenlerin pek çoğu ana akım bir çerçevede birbirini tekrarlamaktadır. Bu durum iki boyutta gerçekleşir: (a) Freud'un yaşamını magazinleştirerek ona retrospektif atıflar yaparak, (b) Psikanalizi popülerleştirerek.

Psikanaliz bu iki boyuttan fazlasıyla anılmayı hak etmektedir. Psikanalizi hak ettiği çerçeveye oturtmak ve o şekilde ele alabilmek için öncelikle ortaya çıktığı tarihsel koşulları irdeleyebilmek ve bu tarihsel koşulların devrimci analizini yapabilmek gerekmektedir.

On dokuzuncu yüzyıl pek çok açıdan önemli bir yüzyıldır. Sanayi devriminin doruk noktasına ulaşması, kapitalizmin belirli bir gelişim evresine girmesi, burjuva devrimlerinin gerçekleşmesi... Kuşkusuz bu değişimler on dokuzuncu yüzyılda bilim alanında da gerçekleşmiştir. Darwin'in evrim kuramını belirli bir çerçevede ve bütünlüklü olarak sunması gibi. Ya da bu örneğe James P. Joule'yi, Hermann von Helmholtz'u, Lewis H. Morgan'ı ve başkaca pek çok bilim insanını ve bilimsel atılımları ekleyebiliriz.

Bilimsel atılımların tarihsel, politik ve toplumsal bir çerçevesi vardır. Tarih, o bilimsel atılımları çağırır. Tarihin çağrısına uyacak ve bilimsel atılımların ipini göğüsleyecek olan birileri olacaktır ve elbette ki o kişiler özeldir. Ancak, "onlar olmadan" olmazdı diyebilmek ve buradan hareketle tanımlayıcı bir tavır benimsemek sakıncalıdır. Freud'u popülerleştirmeye çalışmak hem bu nedenle hem de psikanalizi yavanlaştıracağı için tehlikelidir.

Psikanaliz, yepyeni üretim ilişkileri ve toplum

biçimi içinde yaşayan "birey"i anlamak ve anlatmak adına çağın bir gereksinimi olarak doğmuştur. Tıpkı, o üretim ilişkilerini irdeleyen ve oradan devrimci atılımlara olanak veren Marksizm gibi. Psikanalizin Marksizmle olan benzerliği bu kadar da değildir. Anlama ve anlatma bakımından içinde taşıdığı devrimci olanakları da bir miktar benzeştirmek gerekmektedir.

Psikanaliz her şeyden önce yöntemsel bir karşı duruştur. İnsanı anlamak için pozitivistin sınırlarına sıkışma durumunu aşan, pek çok alandan beslenen ve o alanlardan aldığı besinleri eklektik sığılğa indirgemeksizin yeni sayfalar açan bir kavramsallaştırma biçimidir. Bu biçim, Gramsci'ye referansla eskinin yıkılmaması ve yeninin kurulamaması durumunda oluşan krizin içinde debelenen insanın psikolojisini (psikolojik olanın hem bireysel hem toplumsal dolayısıyla bütünsel bir şey olduğunu belirtmek gerekir) anlama ve bu anlama durumundan hareketle devrimci olanaklara kapılar açma biçimidir. Freud'un ortaya çıkardığı ve özünde devrimci atılımlar bulunduran psikanalizin çekirdeği aslında bu şekilde okunmalıdır.

Tıpkı Marksizm gibi psikanalizin de tarihsel süreçte kimi çevreler tarafından tahrif edilmeye çalışıldığı doğrudur. Psikanalizin özellikle güç ve iktidar sahipleri tarafından ayaklarının üzerinden başının üzerine çevrilmeye çalışıldığı da doğrudur. Nitekim, bu bir oranda başarılıdır da. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra Fransa'da deyim yerindeyse cemaatleşen psikanaliz çevrelerine bakıldığında bu durum açıkça görülecektir(1). Bu çevrelerin psikanalizi "orijinal biçimine döndürme" söyleminin olması hiç de şaşırtıcı değildir. Tıpkı Marksizmin "orijinalini" arayan ve onu sisteme uyarlamaya çalışan ve elbette ki onun devrimci çekirdeğinden uzaklaşan

revizyonistler gibi.

Psikanalizin çeşitli eleştirilere tabi tutulduğu ve kimi eleştirilerin de haklılık payı olduğunu söylemeliyiz. Zira, Freud'un çalışmaları mutlak olarak iki döneme ayrılmalıdır: (a) Görelî devrimci dönem (b) Devrimcilikten uzaklaşma dönemi.

Psikanalizin gelişimini esas alan on dokuzuncu yüzyılın sonu ve yirminci yüzyılın başı "görelî devrimci dönem" olarak tarif etmeye çalıştığım dönemi oluştururken özellikle Birinci Paylaşım Savaşı öncesi ve Freud'un yaşamını yitirmesine kadar geçen dönem ise devrimcilikten uzaklaşma dönemi olarak adlandırılabilir. Zira, Freud ilk dönemde cinselliğin yalnızca yetişkinlikle özdeşleşmesine karşı cinsellik çocukluğu da içerir gibi veya erken dönem

yaşantıların psikolojik olana etkisi gibi veya pratik terapötik ilişkilerin yapılandırılması gibi başlıklarda önemli atılımlar yapmıştır. Ancak, ikinci dönemde özellikle dünya siyasetinin de etkisiyle daha indirgeyici ve şovenist bir tavır takınmıştır. Savaş patlak verdiğinde Karl Abraham'a yazdığı mektupta şu satırları kaleme almıştır: "*Otuz yıldır ilk defa kendimi bir Avusturyalı gibi hissediyorum ve pek de umut vaat etmeyen bu imparatorluğa son bir şans vermek geçiyor içimden. Her yerde moral bir harika. Aynı zamanda, cesurca eylemlerin özgürleştirici etkisi ve Almanya'nın güvenli desteği de buna katkıda bulunuyor. Bütün libidomu Avusturya-Macaristan'a vakfettim.*" (2)

Yaptığım bu ikili anlama ve tarihselleştirme elbette ki genel bir çerçeve oluşturma çabasıdır ve kimi sapmaları içermesi

kaçınılmazdır. Psikanalizi devrimci özülle anlamak istiyorsak hem psikanalize Freud sonrası edilen karşı-devrimci müdahalelerle hem de bir miktar Freud'un kendisiyle mücadele etmemiz gerekmektedir. Psikanalizin ve Freud'un ikircikli doğasını onca çarpıtmanın ayrıştırmak kolay iş değildir. Ancak ayrıştırdığımızda devrimci bir teorinin ufukları olağanca parlaklığıyla karşımıza çıkacaktır.

Başvurular

(1): Dupont, S. (2018). *Psikanaliz Hareketinin Kendini İmhası* (Ö. Naldemirci, Çev.). Yapı Kredi.

(2): Koska, E., & Öztornacı, B. (2020). *Sigmund Freud: Eleştirel Bir Biyografi Denemesi*. *Madde, Diyalektik ve Toplum*, 3(3), 177-184.

SANAT VE PROPAGANDA; KİTLE KÜLTÜRÜ ÇAĞINDA POLİTİK İMGE

Rahman Yetim

İstenilen amaç doğrultusunda kitleleri yönlendirmenin, olaylar karşısında halkın tutum ve davranışlarını bir ideoloji etrafında şekillendirmenin en kolay yolu propaganda sanatını kullanmaktır. Kalabalığa ulaşmadaki yönteminin basitliği, devletleri savaş boyunca propaganda araçlarını kullanmaya sevk etmiştir. Propagandanın gücünü kavrayan devletler özellikle I. ve II. Dünya savaşında hazırlattıkları afişlerle, adeta propaganda yarışına girmişlerdir. Afişler, hem askere alımları hızlandırmak hem de cephe gerisinde halkın desteğini kazanmak üzere kullanılmıştır. Propaganda faaliyetleri yürüten devlet yöneticileri, bir nevi düşman algısı oluşturarak özgürlük için savaşın gerekli olduğuna halkı inandırmak istemişlerdir. Bu bağlamda yazımda, savaş propagandası için kullanılan afişleri mercek altına alarak, savaş-siyaset-propaganda üçlüsü arasındaki bağlantıyı analiz etmeye odaklandım.

Propaganda kavramı; kısaca kitlelerin duygu, düşünce ve hareketlerini etkilemek amacıyla taşıyan önceden planlanmış mesajlar bütünü olarak tanımlanabilir. Propaganda tekniği, birçok yolla uygulanabilir.

Biz burada, sanat eserlerinin nasıl birer siyasi propaganda aracına dönüştürülebileceklerimizi inceleyelim.

Sanatın işlevi, insanların estetik ve güzellik algısını harekete geçirmekten ibaret değildir. Sanat; rahatlıkla kendi düşüncelerini yaymak, insanları etkilemek ve kontrol altında tutmak amacıyla kullanılabilir. Bu sebeptendir ki, bir yönetim bilimi olan siyaset ve sanat, çok eski uygarlıklardan günümüz modern çağına dek hep iç içe olan kavramlar olmuştur. Sanatçılar, sanatlarını icra etmiş olduğu çağın getirilerinden ve toplumsal özelliklerinden etkilenmiş dolayısıyla yaşadıkları toplumdaki siyasi yapıya ilişkin imgelemelere sıklıkla başvurmuşlardır.

POLİTİK İMGE VE PROPAGANDA ARACI OLARAK SANAT

Sanatın çok etkili bir iletişim aracı olduğunun hepimiz farkındayızdır. Öyle ki, yüzyıllardır sanatın politikaya alet edilmesi hiç şaşırtıcı bir durum değil. Çok eski medeniyetlerde bile

sanat, siyasi bir propaganda aracı olarak işlev görmüştür. İlk çağda Mezopotamya'da yapılan birçok sanat eserin de dahi politik imgelere rastlamamız mümkündür. Krallar; duvar resimleri, heykeller, kabartmalar gibi çeşitli sanatsal araçları kullanarak kazandıkları zaferleri anlatmak, güç gösterisi yapmak ve kendi egemenliklerini herkese göstermek gayesi gütmüşlerdir. Buna örnek olarak Sümer kent devletlerinden olan Lagaş Kralı Eannatum'un Umma seferini anlatan *Akbabalar Steli*'ni verebiliriz. Bu stelin tarihi bölümünün en üstünde yer alan frizde, kral ve ordusu katlettiği düşmanların üzerine basarak ilerlemektedir.

Ortaçağ döneminde Katolik Kilisesi, sanatın propaganda aracı olarak kullanılması konusunda oldukça başarılı bir örnek olarak karşımıza çıkar. Ortaçağ sanatı, çoğunlukla dini sembollerden beslenmiştir. Bu dönemde yapılan eserlerde dini olaylar ve motifler abartılı bir biçimde eserlere yansıtılarak kilisenin kudretini herkese kabul ettirmek gayesi güdülmüştür. Aslında bu durum sadece ortaçağa özgün de değildir. Tarih boyunca birçok sanatsal yapıda, dini imgelere

SANATIN I. VE II. DÜNYA SAVAŞLARINDA PROPAGANDA ARACI OLARAK KULLANIMI

sıkça rastlamamız mümkündür. Eski dönemlerde, okuma yazma bilmeyen halkı etkilemenin en güzel yolu resim sanatına başvurmak. Kilise duvarlarının baştan aşağı dini resim ve figürler içeren mozaiklerle kaplı olması buna örnek gösterilebilir. Tarihte çok önem sarf eden siyasi olaylar, devrimler, savaşlar da sıklıkla sanatın konusunu oluşturmuştur. Buna örnek olarak, Fransız sanatının en radikal başyapıtlarından birisi, Eugène Delacroix'in "Halka Yol Gösteren Özgürlük" isimli tablosunu verebiliriz. Modern resim sanatının ilk politik çalışması olarak kabul edilen bu tablo, günümüzde Paris'te Louvre Müzesi'nde sergilenmektedir. Tablo her ne kadar Fransız Devrimi'nin sembolü haline gelmiş olsa da asıl olarak 1830 Devrimi'ni "Temmuz Devrimi" konu almaktadır. Savaş esnasında devletler; özellikle savaşa karşı halkı ve askerleri teşvik etmek ve onların moral motivasyonunu yükseltmek maksadıyla sanatsal propaganda yöntemine sıklıkla başvurmuşlardır. Bunu gerçekleştirmek için en çok kullandıkları araç ise "propaganda afişleri" olmuştur. Bu afişleri basarak devletler, sistematik bir şekilde propaganda faaliyetlerini yürütmüşlerdir. Sonuç olarak; görüyoruz ki sanatın, özellikle görsel sanatların insanları etkilemek üzerindeki üstün kabiliyeti kaçınılmaz bir gerçek. Sanatın evrensel bir niteliğe sahip olması ona; dil, din, ırk, sınıf farkı gözetmeksizin her çeşit insana hitap edebilme kudreti tanıyor. Bunun farkında olan insanoğlu, uzun yıllardır kendi ideolojilerini insanlara kabul ettirmek amacıyla sanatsal yollara başvuruyor. Öyle ki, çok eski uygarlıklardan günümüze, sanatsal yapılarla siyasi imgelere rastlamamız mümkün ve hatta oldukça olası.

Sanat ve siyaset, iki farklı ilke ve iki farklı mevzuat üzerine kurulmuş iki farklı güç yapısıdır ve bunların belli sınırları vardır. Siyasetin daha sıradan ve pratik olduğu, sanatın ise bu maddi dünyada daha aşkın ve görünmez dünyaları temsil ettiği bilinmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısında, sanatın dinin yerine geçtiğine, modernizmin dünyevi kültürünün inancı olduğuna dair söylentiler olması, bizi şaşırtmamaktadır. Fakat bu tür görüşler, bu konudaki yegâne görüşler olmasa da sanatta özerkliğin kurulduğu dönem olan 19. yüzyıl için geçerli olabilir. Ama o zaman bile sanat, hem özerkliğini korumakta hem de onun sayesinde, siyasal bağlantılar içindeydi ve siyaset açısından önemliydi. Özellikle ulusların inşa edilmesi sürecinde önemi bir kat daha artmaktaydı. Haliyle sanat kavramının ortaya çıkışından günümüze kadar olan serüveni tek başına olmamıştır. Diğer disiplin alanlarına müdahale etmiş, bazen de bu alanlar tarafından müdahaleye maruz kalmıştır. En çok müdahaleye uğradığı alan haliyle siyasettir. Müdahaleye uğradığı gibi aynı zamanda kendisini propaganda aracı olarak en çok kullandığı alanlardan biriside siyasettir. Siyasetçilerin kalabalık kitlelere ulaşmak ve onları etkisi altına almak için sanatı kullandıkları bilinmektedir. 1914 yılında patlak veren ve ilk büyük kitlesel savaş olan 1. Dünya Savaşı esnasında propagandanın devletlerce siyasi amaçla kullanıldığı, özellikle sanatsal materyallerin kullanımının arttığı bilinmektedir. Bu dönemde propaganda aracı olarak radyo,

film ve gazetelerin kullanımı yaygınlaşmış, halkı savaşa çekebilmek üzere onları ülkelerini savunmaları için orduya çağırın söylemler ve afişler etkili bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. İngilizlerin, kendi sömürgesi altındaki coğrafyalardaki egemenliklerini koruma arzusu savaşın temellerinden biri olmuştur. Bu dönemde İngiltere'nin sanayisi gelişmiş, okuma oranları diğer ülkelerden daha yüksek, kültürlerinin köklü ve yerleşik olmasından dolayı geniş bir yayın ağına sahip olmalarına neden olmuştur. Bu etkenlerin hepsini doğru bir şekilde ve amaca yönelik kullanarak başarılı propagandalar yapmışlardır. Özellikle cephelerin gerisinde sadece basın propaganda yapmamıştır. Şairler ve edebiyatçılar eserlerinde kahramanlıkları öven milli bilinci öne çıkaran şiir ve romanlar yazmışlardır. Bunlarla da kalmayıp sokakların duvarlarını görsel sanatların bir kolu olan afişlerle donatmışlardır. Aileleri ve ülkeleri için fedakârlık yapan kadınlar savaş esnasında birçok afişe konu olmuştur. Özellikle "Gerçek Bir Kadın kocasından Vazgeçer", "Kadınlar! Evinizin güvenliği için savaşta fedakârlık yapmak zorundasınız" sloganları ile yapılan propaganda çalışmaları hayli çoktur.

Lenin, 1913 yılında yapılan araştırmalar sonucunda ülkesindeki okuma yazma oranının %40 olması nedeniyle okuma yazma bilmeyen halkının eğitimi için oluşturduğu politikanın içine öncelikle sanat eğitimi dâhil etmiştir. Öncelikle sanat eğitimi dâhil etmiştir. Sosyalist devrimin başarılı olabilmesi ve halkın kültür seviyesinin yükselmesi için geçmişteki en başarılı eserlerin kendilerine yol göstereceğini düşünmektedir. Bunların yanında Lenin de diğer liderler gibi sanat konusunda çok yetkin olmadığını belirtmiş ve bu işi daha çok birlikte çalıştığı ekibe bırakmıştır. Rusya'da Ekim

Devrimi'ni takip eden dört yıllık süreçte iç savaşlar yaşanmıştır. İç savaş esnasında duyularını daha hızlı bir şekilde hitap edebilen ajitasyon ve propaganda kelimelerini birleştirerek ajit-prop adlı kışkırtma politikası oluşturulmuş ve uygulanmıştır. Bu propaganda kapsamında sokak festivalleri, halka açık tiyatro gösterileri herkesin katılımıyla kamusal sanat etkinliklerine dönüştürülmüştür. Halkın kendini sanat etkinliklerinin bir parçası olarak hissetmesi bu olağan duyuların onlara geçmesine ve iç savaşın zorluklarına rağmen devrimci heyecanı devam ettirmeye çalışmışlardır. Bu etkinliklerin dışında ajit-prop toplulukları, duvarları afişler, resimler ve büyük süslemelerle kaplanmış, törenler için hazırlanan kamyonların içerisinde devrimci tablolar sergilemişlerdir. Sanatçı liderleri Lenin'i genelde kendisi gibi düşünen ve bu uğurda savaşan halkla beraber betimlemiştir. Lenin'in görüntüsünün tasvir edilmesinden ziyade,

düşüncelerinin halka geçmesi ve taraftar toplaması daha önemlidir. Ayrıca bu dönemdeki propaganda çalışmalarının amacı halka savaşın nedenlerini ve savaşın sonucunda elde edilecek faydaları bütünsel bir şekilde anlatmak ve taraf toplamaktır. İkinci Dünya Savaşı sırasında da, devlet liderleri kendi düşünceleri doğrultusunda sanatı kullanmışlardır. Buradaki kullanım amacı Birinci Dünya Savaşındakiyle örtüşmektedir. Sanatı halka ulaştırmak, onların sempatisini kazanmak için propaganda malzemesi olarak kullanmışlardır. Ayrıca günümüz kapitalist dünyasında da, büyük güçlerin kontrolü altında olan sanat, propaganda aracı olarak kullanılmaya devam etmektedir. Devletlerin, görsel sanatların alanına giren disiplinleri kullanarak topluluklara kolayca erişebildikleri, onlara kendi kurmaca dünyalarını büyük bir kahramanlık hikâyesi gibi anlatabildiklerini ve kitleleri istedikleri doğrultuda harekete geçirebildikleri görülmektedir. Sanatsal propaganda ve onun

kullanım şekli savaşlarda o kadar önemli bir rol oynamıştır ki evdeki anne eşini ve çocuğunu ölüme gönderecek seviyeye ulaşmıştır. O kadar etkili olmuştur ki karşıdaki düşmanı yenmek, ülkesini ve ailesini korumak adına milyonlarca insan, hayatından vazgeçmiştir. Belki de dönemeyecekleri bir yola seve seve ve isteyerek gitmişlerdir. "Siyaset ve Sanat", dünyada yaşam oldukça birbirlerinden kopamayacak iki kavramdır. Siyasetin sanattan faydalanması, sanatın da bir o kadar siyasetten beslenmesi kaçınılmazdır.

DOĞANIN TALANI VE "BİZ" YALANI

Barış Babaoğlu

İklim krizinin gerçekliği her geçen gün etkisini hayatlarımızda daha da gösteriyor. Geçtiğimiz senelerde dünyanın dört bir yanında çıkan orman yangınları, özellikle İngiltere'de şiddetli bir şekilde hissedilen sıcaklık dalgaları, Amerika kıtasını yerle bir eden kasırgalar ve herkesin artık farkında olduğu anormal havalar iklim krizinin gözle görülebilir kimi sonuçlarından. Bilim insanlarının kamuoyuna açıkladığı IPCC Raporları'nda gerçekten iç karartıcı bulgular olduğu

görülüyor. Yükselen su seviyesiyle birlikte sahile yakın birçok bölge sular altında kalacak, birçok kişi evlerinden olacak ve hatta kimi ada ülkeleri tamamen sular altında kalıp yok olacak.

Tuvalu bu ülkelerin başında geliyor. Küçük ada ülkesi birkaç on yıl içerisinde tamamen sular altında kalacak. Kapitalist düzenin elindeki en iyi çözüm ülkeyi Metaverse'te dünyanın ilk "dijital ülke"sine çevirmek (www.tuvalu.tv). Tuvalu halkı, hiçbir şekilde iklim krizini

derinleştirecek karbondioksit veya metan gazı salınımı yapmamasına rağmen evlerinden olacak ve göç etmek zorunda kalacaklar.

Bütün bu saydıklarımız durumun ciddiyetini ve vahamiyetini gözler önüne sermektedir. Eğer atmosfere ısı tutan gazlar salınmaya devam ederse karşılaştığımız sorunlar yalnızca büyüyerek devam edecek. Bu gerçeklikler karşısında insan derin bir umutsuzluğa kapılıp gidebilir. Belki yalnızca insanlara değil, diğer bütün canlıların

yaşadığı yok oluşu ve acıları görüp insanlığa karşı bir nefret besleyebilir. Bu tepkiler anlaşılabilir, hoşgörülebilir ama nihayetinde hatalı ve zararlıdır.

İklim krizinin sorumlusu, kimi insanlık düşmanı paralı kalemlerin propagandasının aksine, sıradan halk değildir. Senelerce bilim insanların sesleri susturulmuş, devletlerde lobcilik faaliyetleriyle fosil yakıt sanayisinin ekmeğine yağ sürülmüş, halk dezenferasyon ve yeşile boyama kampanyalarıyla kandırılmıştır. Şirketler, sebep oldukları krizin suçunu halka mal etmeye çalışmıştır ve büyük ölçüde başarılı olmuştur.

“KARBON AYAK İZİ” YALANI

Konuya hızlı bir giriş için Mark Kauffman'ın yazısından bir parça okuyalım:

“...Dünya çapında 18.700 benzin ve servis istasyonu ile dünyanın en büyük ikinci özel petrol şirketi olan British Petroleum, iklim değişikliğinin bir petrol devinin hatası olmadığı, aksine bireylerin suçu olduğu yönündeki düşünceyi yaymaları için halkla ilişkiler uzmanları Ogilvy ve Mather'ı işe aldı.

British Petroleum (BP), erken dönemlerde “karbon ayak izi” terimini ilk kez burada tanıttı ve kısa sürede başarılı bir şekilde popüler hale getirdi. Şirket, 2004 yılında “karbon ayak izi hesaplayıcısı”nı tanıttı, böylece kişi normal hayatlarının (yani işe gitmek, yiyecek almak ve seyahat etmek) Dünyanın ısınmasında ne kadar sorumlu olduğunu ölçebilecekti. On beş yıl sonra “karbon ayak izi” her yerde...”

Kauffman yazının ilerleyen kısmında Covid-19 pandemisi sırasında bireylerin hiçbir yere arabalarıyla gitmedikleri halde karbon salınımlarında hatırı sayılır bir düşüş olmadığını ve atmosferdeki mevcut karbon miktarını

etkilenmediğini belirtiyor:

“...Kapatılmıştık. Karantinaya alınmıştık ve birçok yerde hala öyleyiz. Sinsi bir parazitin zoruyla çoğumuz işe arabayla gitmeyerek ve uçağa binmeyerek bireysel karbon ayak izlerimizi önemli ölçüde azalttık. Yine de kritik olarak, küresel ısınmanın umursadığı gerçek sayı - atmosferi doldurarak ısıyı hapseden karbondioksit miktarı - 2020'de karbon salınımlarında eşî görülmemiş bu düşüşten pek etkilenmeyecek (bu düşüş Uluslararası Enerji Ajansı tarafından 2019'a kıyasla %8)...”

“Yine de, büyük ölçüde fosil yakıtlarla çalışan bir toplumda, arabası, evi veya işi olmayan biri bile yine de oldukça büyük bir karbon ayak izi taşıyacaktır. BP'nin “karbon ayak izini” tanıtmaya başlamasından birkaç yıl sonra, MIT araştırmacıları ABD'de “aşevlerinde yemek yiyen ve evsizler barınaklarında uyuyan evsiz bir kişi” için karbon emisyonlarını hesapladı. Bu fakir kişi, dolaylı olarak her yıl yaklaşık 8,5 ton karbondioksit salmaktadır.”

Karbon ayak izi başlı başına bir yalandır. Halk arasında popülerleştirilmesi dünyanın en büyük ikinci petrol şirketinin pazarlama ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir.

“BİZ” KİMİZ?

Bir petrol propagandacısının ağzından çıkan “biz”, bütün insanlığı kastettiğine inandırarak halkı ifade eder. İklim krizinin ana sorumlusu onların anlattığına göre halktır. Yaşamayı devam ettirmek için işe giden, marketten alışveriş yapan, suyla yıkanıp dişini fırçalayan insanlar yani. Kişi iklim krizinin çözümüne katkı sağlamak istiyorsa daha kısa duşlar almalı, toplu taşıma kullanmalı ve pazarlamacıların “yeşil” addettiği ürünleri kullanmalı, üstüne bir de geçinmek için kullandığı parasından da bağış yapmalıdır. Petrol şirketlerinin 2018 yılında bütçelerinin yalnızca

%1'ini yeşil enerjiye ayırmalarını boşvermelidirler.

“Biz” diye bir şey yoktur. Sermayedarların doğanın talan edilmesinden ve sistemin işleyişinde hiçbir değişim olmamasından çıkarları vardır. Sistemde yaşanabilecek en küçük değişim veya doğanın talanının birazcık bile engellenmesi kâr oranlarını düşüreceğinden bütün güçleriyle bunlarla savaşır. İşçi sınıfının, yani insanlığın ezici çoğunluğunun çıkarları sermayedarlarınkiyle uzlaşmaz bir çelişki içindedir. İnsanların iklim krizinin etkilerini arttırdığı doğal afetlere dayanıklı yaşam koşullarına, yeterli besine ve insanlık onuruna yaraşır bir yaşama ihtiyaçları vardır. Kâr hırsıyla gereğinden fazla üretim yapmak uğruna doğanın talan edilmesinden bir çıkarları yoktur.

İklim krizinden insanlık suçludur demek sınıf iş birlikçiliğidir, hatalı bir ifadedir.

NE YAPMALI?

Tarih hızlanıyor. Bilim insanların uyarılarına göre geri dönülmesi çok zor yıkımlardan korunabilmemiz için hızlı hareket etmeliyiz. Burjuvazi son yirmi otuz yıldır gerekli adımları atmak konusunda beceriksiz ve isteksiz olduğunu net bir şekilde ortaya koymuştur. Görev yine devrimci proletaryanıdır.

Doğanın dengesini bozmayacak şekilde üretim yapmak için temiz üretim araçlarının inşasının ve geliştirilmesini sağlamak,

- İhtiyaç fazlası üretime son vermek,
- Etkili ve ihtiyacı karşılayan toplu taşıma sistemlerini kurmak,
- Hem insan hem de diğer bütün canlıların yaşamına zarar vermeyecek şekilde üretmek ve tüketmek,
- İklim krizinin önlenemez sonuçlarını önlemek, önlenemeyen sonuçlarından etkilenen ve etkilenecek olan toplulukları

korumak için:

Örgütlenmek, mücadele etmek ve nihayetinde kapitalist talan düzenini yıkıp yerine sosyalizmi kurmak zorundayız. Dünyanın bütün işçilerinin, yoksul halklarının kaderi ortaktır; o hâlde birleşmeliyiz. Ancak bu şekilde hepimizin mezarını hazırlayan bu kâbus düzeni değiştirebiliriz.

Kaynakça:

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2021/aug/23/big-oil-coined-carbon-footprints-to-blame-us-for-their-greed-keep-them-on-the-hook>

<https://mashable.com/feature/carbon-footprint-pr-campaign-sham>

<https://www.reuters.com/article/us-oil-renewables-idUSKCN1NH004>

"NELER ÇEKMiŞ HALKIM TÜRKÜLER ŞAHİT"

Kağan Çağlar

Sanat sanat için midir toplum için midir? Hepimiz bu soruya aşınayızdır. Bu sorunun cevabı bir yana dursun toplumdan izler taşımayan bir sanattan söz edilemez. Söz konusu müzik ise toplumculuktan bahsetmek daha da doğru olur. Müzik her zaman toplumdan izler taşımış ve toplumun kanayan yaralarını büyük bir cesaretle sanata işlemiştir. Bunun örneklerini bugün de görebilmek mümkün.

Daha öncesinde örnekleri olsa da ülkemizde protest müziğinin yükselişini 70'li yıllara dayandırabiliriz. 12 Martın getirdiği baskı ortamı (sol örgütler ve sendikaların kapatılması, sosyalistlerin tutuklanması, yer yer öldürülmesi), sosyal adaletsizlikler, fikir özgürlüğüne darbe gibi etkenler halkın ozanlarını ve sanatçılarını müzikal bir başkaldırıya itti. "Ulaş'a Ağıt, "Erim Erim Eriyesin", "Kızıldere Ağıdı", "Katil Amerika" gibi türküler devrimci sanatçıların müzikal başkaldırısıydı. Ruhi Su, Mahzuni Şerif, Timur Selçuk, Suavi gibi isimlerin başını çektiği bu süreç Grup Yorum, Selda Bağcan, Ahmet

Kaya, Cem Karaca, Kazım Koyuncu gibi isimlerle devam etti.

Peki baskıya karşı silah olarak sazını sözünü kullanan bu sanatçılara tutum ne olacaktı? Daha fazla baskılar, yasaklar, tutuklamalar... Örneğin Cem Karaca "1 Mayıs" şarkısı komünizm propagandasıyla yargılanacak ve bir süre ülkesinden uzak yaşayacaktı. Ruhi Su program yaptığı bir radyoda söylediği türkü nedeniyle halkı sınıflara ayırmak yoluyla komünizm propagandası yaptığı için işinden uzaklaştırılacaktı. Ölümünden sonra cenazesi, binlerce kişinin katılacağı ve 160 kişinin gözaltına alınacağı 12 Eylül döneminin ilk büyük çaplı eylem olacaktı. Grup Yorum'un hala devam etmekte olan yasaklarının kaldırılması için ölüm orucuna giren İbrahim Gökçek ve Helin Bölek bunun sonunda hayatını kaybedecekten Ahmet Kaya hakkındaki suçlamalar nedeniyle hayatının son dönemini yurtdışında geçirmek zorunda kalacak, ülkede şarkıları yasaklanacaktı. Ahmet Kaya kendisine yöneltilen suçlamalara savunmasında "Dünyanın uğraştığı ve çözüm bulmaya çalıştığı hayatî konularla bizim mahkemelerimizin gündemini işgal eden konular karşı karşıya getirildiğinde, ülke olarak dünyanın gidişatını neden çok geriden takip ettiğimiz daha iyi anlaşılabilir ve sıradan bir şarkı sözüyle bir ülkenin bölünebileceği kompleksinden artık herkes kurtulabilir diye verdim" şeklinde karşı çıkacaktı. Haksız da sayılmazdı çünkü dikta rejimleri daima kendine tehlike olarak gördüğü her şeye -evet bu sanat bile olsa- baskı ve sansür uygular.

Bunun örneğini yüzyıllar önce de görüyorduk 50 yıl önce de bugün de. Bu baskı ve sansürler yasaları yapanlardan daha güçlü olan halkın türkülerini yakanları susturmaya yetmiyor tabii ki fakat mücadele arayan halk kendi içinden ozanlarını çıkarırken iktidar da bu direnci kırmak adına ve kendi hegemonyasını kurmak için çeşitli yollara gidiyor. Yandaş sanatçılarla etkinlikler gerçekleştirip çeşitli şarkılar yapabiliyor. Bunun da halk nazarında pek etkili olmadığını ve olmayacağını söylersek yanlış olmaz.

Müziğin, 60-70'li yılların sokak hareketlerinden ve politik atmosferinden etkilendiğini ve bir başkaldırı haline geldiğinden bahsetmiştik. 1980'li yıllara geldiğimizde 12 Eylül darbesiyle birlikte ülke çapında çok büyük depolitizasyon politikaları görmüştük. Sinema, edebiyat aracılığıyla

halkı politikadan soğutmaya, uzaklaştırmaya çalışan devlet bunun için müziği de kullanacaktı. Değişen politik atmosfer, ülke şartları ile birlikte müzik de değişecekti. Devlet halkı politikadan uzaklaştırmak için arabesk müziği aracı yapacaktı. Sol

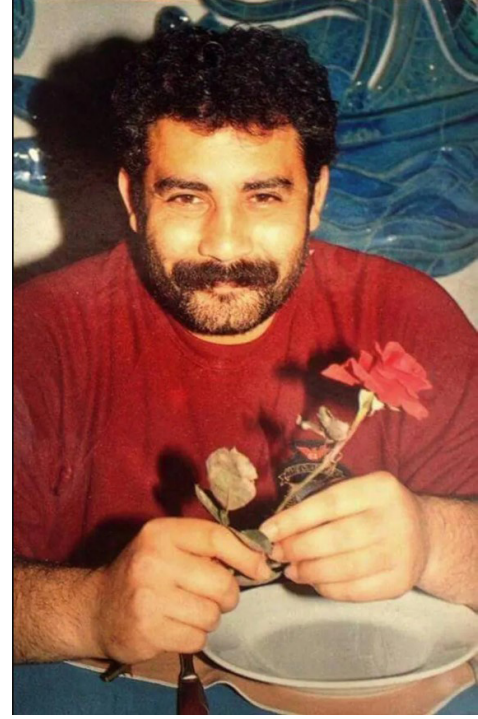

çok büyük bir yenilgi almıştı ve bu tabii ki müziğe de etki edecekti. Ama bu yenilgi ve değişimler müziğin politik kanadını susturabilecek miydi? Tabii ki hayır... Halkın sanatçıları müzikal başkaldırısını Anadolu Rock, Özgün Müzik çatısı altında devam ettirecekti.

Bahsedildiği gibi yıllardır baskıya boyun eğmek istemeyen halk kendi içinden ozanları nasıl çıkardıysa ve müzik nasıl birleştirici bir güç olduysa günümüzde Gezi Direnişleri sırasında “biberine gazına sopuna copuna eyvallah” sözleriyle veya “sık bakalım” ile polis şiddetine kafa tutacak, “Tencere Tava Havası” ile iktidara alaylı bir başkaldırıda bulunacak, baskıyı, yasaklamaları, devlet terörünü reddedecek

sözün özü müzikal bir isyanda bulunacaktı.

Sonuç olarak sanat her zaman toplumsal olaylardan etkilenmiştir ve topluma ayna tutmuştur. Egemenler her ne kadar müziği susturmak için sopa gösterse de baskı rejimleri de beraberinde protest müziği getirecektir. Yeter ki baskıya başkaldıracak sanatçılar olsun.

**6 ŞUBAT DEPREMİNDE
ENKAZ DÜZENİNİN KATLETTİĞİ
CANLARIMIZIN ANISI BİZİMLE
YAŞAYACAK**

DİLARA KUTLU

23.11.2000 | ADIYAMAN

**ANISI MÜCADELEMİZDE
YAŞAYACAK**

